

Л.Л. Гриценко, О.В. Ісаєва

**ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМ ТА ВИДІВ
РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті представлена систематизація існуючих підходів щодо виділення форм і видів реструктуризації підприємств. Запропоновано авторський підхід до класифікації реструктуризаційних процесів. На основі даного підходу доцільно оцінювати варіанти реструктуризації та розробляти методики проведення реорганізаційних заходів.

Ключові слова: реструктуризація, реорганізація, підприємство.

Л.Л. Гриценко, Е.В. Исаева

**ПОДХОДЫ К КЛАССИФИКАЦИИ ФОРМ И ВИДОВ
РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ**

В статье представлена систематизация существующих подходов к определению форм и видов реструктуризации предприятий. Предложен авторский подход к классификации реструктуризационных процессов. На основе данного подхода следует оценивать варианты реструктуризации и разрабатывать методики проведения реорганизационных мероприятий.

Ключевые слова: реструктуризация, реорганизация, предприятие.

L.L. Hrytsenko, O.V. Isaieva

**THE CLASSIFICATION APPROACHES TO FORMS AND TYPES OF
ENTERPRISES RESTRUCTURING**

The article presents systematization of existing approaches to defining forms and types of enterprise restructuring. The author approach to the classification of structural adjustment processes is proposed. It is possible to evaluate options for restructuring and develop specific methods of reorganization measures on the basis of this approach.

Keywords: restructuring, reorganization, enterprise.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки на макро- і мікрорівні характеризується деформованою структурою виробництва. Одним із найважливіших завдань розвитку виробничого потенціалу є його структурна перебудова, яку можна здійснювати, по-перше, за допомогою проведення ефективної політики реструктуризації та санації потенційно

конкурентоспроможних підприємств, а по-друге, – через ліквідацію або повне перепрофілювання збиткових і збанкрутілих підприємств. Заходи, що реалізуються в процесі проведення реструктуризації підприємств, часто суттєво відрізняються один від одного. Це визначає необхідність класифікації реструктуризаційних процесів за окремими ознаками для забезпечення цілеспрямованого управління ними.

Аналіз стану дослідження проблеми. Питання проведення реструктуризаційних перетворень знайшли відображення в багатьох наукових працях Терещенка О.О., Поддєрьогіна А.М., Марценюк О.В., Рудої О.Л., Міхова Л.І., Оганезова А.В., Харіва П.С. та інших.

Проте, не зважаючи на значну кількість виконаних досліджень, багато теоретичних аспектів здійснення реструктуризації розкрито не повною мірою, що обмежує можливості розроблення і обґрунтування дієвих методів її проведення.

Постановка завдання. Метою даної статті є систематизація та узагальнення науково-методичних підходів щодо визначення форм та видів реструктуризації підприємств.

Результати. Реструктуризація підприємства трактується як здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства і управління ним, форм власності, організаційно-правових форм, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшити обсяг випуску конкурентоспроможної продукції, підвищити ефективність виробництва. По суті, процес реструктуризації можна розглядати як спосіб зняття суперечностей між вимогами ринкового середовища і застарілою логікою дій підприємства.

Реструктуризація підприємства спрямована на розв'язання таких основних завдань, як: найшвидше забезпечити виживання підприємства та його конкурентоспроможність на ринку. Відповідно до цих завдань розглядають взаємопов'язані форми і види реструктуризації суб'єктів господарювання.

У науково-практичній літературі існує багато підходів до класифікації реструктуризації, основні з яких наведено у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1. Систематизація науково-методичних підходів до класифікації форм та видів реструктуризації

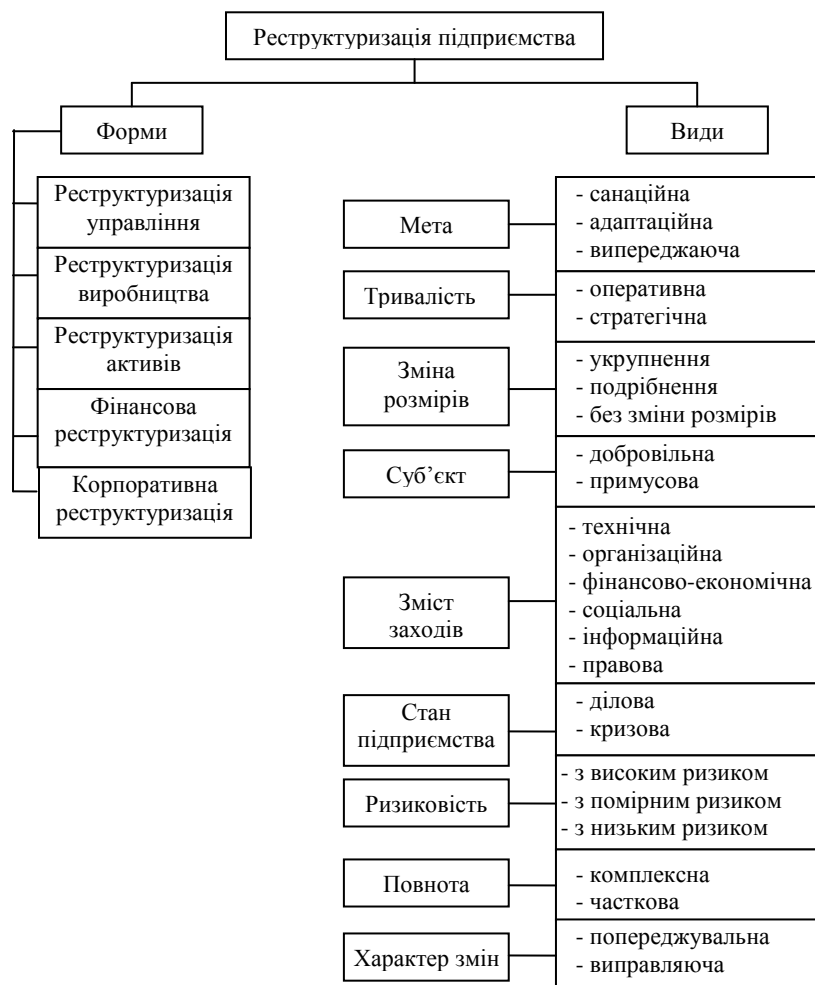
Автор, джерело	Форми реструктуризації	Види реструктуризації
О.В. Марценюк, О.Л. Руда [6]	а) перепрофілювання підприємств; б) виділення окремих структурних підрозділів для подальшої діяльності; в) виділення окремих структурних підрозділів як нових юридичних осіб; г) злиття підприємств з утворенням нової юридичної особи	в залежності від мети змін: а) санаційна; б) адаптаційна; в) випереджаюча
		залежно від об'єкту зміни: а) операційна; б) фінансова; в) реструктуризація власності
		залежно від тривалості періоду: а) оперативна; б) стратегічна
		в залежності від повноти охоплення проблем: а) обмежена (часткова); б) комплексна (повна)
Л. І. Міхов, Л. М. Каліна [7]	–	за сферою: а) короткострокова, що складається з правової та фінансової частин; б) довгострокова, що базується на прийнятті стратегічних рішень
П. С. Харів, І.М. Бойчик [2]	а) оперативна; б) стратегічна	залежно від об'єкту змін: а) техніко-технологічна; б) фінансова; в) організаційна; г) правова
А. М. Поддєрьогін [10]	а) реструктуризація виробництва; б) реструктуризація активів; в) фінансова реструктуризація; г) корпоративна реструктуризація	за формальними ознаками: а) реорганізація, спрямована на укрупнення підприємства (злиття, приєднання, поглинання); б) реорганізація, спрямована на подрібнення підприємства (поділ, виокремлення); в) реорганізація без зміни розмірів підприємства (перетворення)
О. О. Терещенко [11]	а) реструктуризація управління; б) реструктуризація виробництва; в) реструктуризація активів; г) реструктуризація пасивів; д) корпоративна реструктуризація (реорганізація)	

Закінчення табл. 1

Автор, джерело	Форми реструктуризації	Види реструктуризації
А. В. Оганезов [8]	–	за функціональними напрямками: а) реструктуризація бізнесу; б) реструктуризація активів; в) реструктуризація систем
Ж. Л. Крисько [4]	–	<p>залежно від стану підприємства: а) природна; б) ділова; в) кризова</p> <p>залежно від ступеня ризику: а) з мінімальним (низьким) ризиком; б) з підвищеним (середнім) ризиком; в) з високим ризиком</p> <p>за суб'єктом: а) добровільна; б) примусова</p> <p>за формою реструктуризованої частини підприємства: а) наочна; б) процесна; в) суб'єктна</p> <p>за характером впливу структурних змін і з врахуванням чинника часу: а) попереджувальна; б) виправляюча</p> <p>за рівнем проведення: а) на макрорівні; б) на мікрорівні</p> <p>за змістом заходів: а) технічна; б) організаційна; в) економічна; г) соціальна; д) інформаційна; е) правова</p> <p>за лагом: а) короткострокова; б) середньострокова; в) довгострокова</p>
С. Б. Довбня, І. П. Отенко, Н.А. Москаленко [1]	–	<p>залежно від впливу на стратегію: а) активна; б) пасивна</p> <p>за типом відносин, на які спрямована реструктуризація: а) внутрішня; б) зовнішня</p>

Слід зазначити, що на практиці види реструктуризації мають причинно-наслідковий зв'язок, так як сфери діяльності й функції управління підприємства нерозривно пов'язані між собою. Підприємство, яке розробляє каталог заходів з реструктуризації, повинно чітко визначитися з її формою, видом та глибиною очікуваних змін, оскільки залежно від стану суб'єкта господарювання та характеру існуючих проблем системи заходів можуть принципово відрізнятися. Це, у свою чергу, дозволить здійснювати цілеспрямоване управління процесом реструктуризації.

Узагальнивши розглянуті вище підходи науковців до виділення форм та видів реструктуризації, ми вважаємо за доцільне запропонувати авторський підхід до їх класифікації залежно від різних класифікаційних ознак (рис. 1).

Рис. 1. Авторський підхід до класифікації форм та видів реструктуризації підприємств

Запропонований підхід до визначення форм та видів реструктуризації підприємств заснований на тому, що форма відображає загальну конфігурацію об'єкта та тісно пов'язана зі змістом, а вид показує певний напрямок, різновид змін. Тому ми погоджуємося з думкою відомих науковців Терещенка О. О. [11] та Поддєрьогіна А. М. [10] щодо визначення таких форм реструктуризації підприємства, як реструктуризація управління, реструктуризація виробництва, реструктуризація активів, фінансова та корпоративна реструктуризація. Дослідження видів реструктуризації залежить від ряду суттєвих ознак, основними з яких є такі: мета реструктуризації; її тривалість; чи відбуватимуться зміни розмірів підприємства; суб'єкт, який реалізує проект реструктуризації; зміст заходів; стан, в якому знаходиться суб'єкт господарювання; ступінь ризику; повнота охоплення сфер діяльності; характер змін та врахування чинника часу.

При визначенні класифікаційних ознак ми зосередили увагу на виявленні головних факторів, що впливають на процеси реструктуризації та повинні бути враховані при розробці плану реорганізаційних заходів. При цьому у плані реструктуризації необхідно виділити основні розділи та висвітлити такі питання:

- вибір та обґрунтування виду реструктуризації;
- вибір найбільш прийняттого варіанту реструктуризації;
- обґрунтування форми проведення реструктуризації;
- розрахунки витрат на реструктуризацію та обґрунтування джерел фінансування цих витрат;
- способи розв'язання соціальних проблем, які постають внаслідок реструктуризації;
- прогнозна оцінка ефективності проекту.

Також слід зазначити, що наведена інформація не є вичерпною і залежно від необхідності можуть бути додатково включені інші розділи.

Особливо важливим є детально обґрунтований вибір видів реструктуризації при розробці перших трьох розділів плану. Правильно

обраний вид реструктуризації та відповідно каталог реорганізаційних заходів нададуть можливість спрямувати отримані фінансові ресурси в потрібне русло й гарантовано досягти очікуваних результатів. Дані розділи плану реструктуризації розробляють на підставі таких даних, як: аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на господарську діяльність підприємства; аналіз конкурентоспроможності продукції; аналіз техніко-економічного та фінансового стану підприємства; виявлення слабких місць і причин кризового стану підприємства; оцінка глибини кризового стану.

Хоча перелік заходів у кожному окремому випадку буде кардинально відрізнятися, у будь-якому разі розпочинати необхідно з комплексного аналізу техніко-економічної та фінансової ситуації. Доцільно дослідити усі напрями діяльності підприємства за критеріями конкурентоспроможності продукції (ціна, якість), ринкової частки, структури витрат і рівня прибутковості.

Також незалежно від виду та форми будь-яку стратегію реструктуризації доцільно розкривати на основі конкретних заходів, які можуть бути зорієнтовані за трьома основними напрямками:

- зменшення витрат і підвищення ефективності виробництва та продуктивності праці, зниження енергоємності виробництва, посилення контролю за якістю продукції;

- модернізація або заміна обладнання (здебільшого модернізація є вигіднішою і за критерієм витрат, і з погляду стратегії розвитку підприємства);

- запровадження нової технології, доцільність якої має бути ретельно обґрунтована.

Загалом же реструктурувати можна організаційно-функціональну структуру, систему управління, кредиторську заборгованість, бізнес-процеси і підприємство в цілому. При цьому необхідно зазначити, що при здійсненні певного виду реструктуризації будуть виникати різні випадки, що потребують розробки та впровадження відповідних прийомів і технологій.

Запропонований нами підхід до класифікації форм та видів реструктуризації доцільно використовувати в процесі розробки методики реструктуризації підприємств, вдосконалення прийомів та технологій проведення реорганізаційних заходів.

Висновки. Таким чином, реструктуризація підприємства є процесом багатограним і включає в себе найрізноманітніші заходи в залежності від того, яка з систем суб'єкта господарювання підлягає змінам. Для того, щоб комплекс заходів з реструктуризації був ефективним та цілеспрямовано вирішував існуючі на підприємстві проблеми, слід чітко визначитися з формою та видом реструктуризації. У запропонованому нами підході до класифікації форм та видів реструктуризації підприємств визначено такі головні форми, як реструктуризація управління, виробництва, активів, фінансова та корпоративна реструктуризація; виділено також найістотніші ознаки, за якими можна визначати види реструктуризації, на основі інформації, яка має міститися у плані реорганізаційних заходів. Використання цього підходу дозволить обирати найбільш доречні у кожному конкретному випадку заходи, прийоми та технології відповідно до методики реструктуризації.

Список літератури.

1. Довбня С. Б. Методические основы и направления реструктуризации предприятий в промышленности: монография / С. Б. Довбня. – Днепропетровск : Наука и образование, 2002. – 312 с.
2. Економіка підприємства : навч. посібник / [Бойчик І. М., Харів П. С., Хопчан М. І., Піча Ю. В.] ; 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Каравела, Львів : Новий світ–2000, 2001. – 298 с.
3. Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством / М. К. Колісник, П. Г. Ільчук, П. І. Віблій. – К. : Кондор, 2007. – 272 с.
4. Крисько Ж. Л. Сутність та види реструктуризації підприємств [Електронний ресурс] / Ж. Л. Крисько. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/NVUU/Ekon/2009_28_2/statti/13.htm. – 19.11.2010. – Назва з екрану.

5. Лианский М. Реструктуризация предприятий на основе формирования антикризисной стратегии / М. Лианский // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 11. – С. 56–62.

6. Марценюк О. В. Теоретичні аспекти реструктуризації підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Марценюк, О. Л. Руда. – Режим доступу : <http://vsau.vin.ua/method/getfile/1661.pdf>. – 19.11.2010. – Назва з екрану.

7. Міхов Л. І. Реструктуризація підприємств: шляхи підвищення їх конкурентоспроможності / Л. І. Міхов, Л. М. Каліна // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – № 2 (10). – 2010. – С. 57–60.

8. Оганезов А. В. Реструктуризація підприємств у сучасних умовах трансформації економіки України / А.В. Оганезов // Економіка і управління. – 2004. – № 4. – С. 33–38.

9. Отенко И. П. Основные аспекты реструктуризации промышленных предприятий / И. П. Отенко, Н. А. Москаленко // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць Дніпропетровського національного університету. – Вип. 197. – Т. 1. – Дніпропетровськ : ДНУ. – 2004. – С. 180–185.

10. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ ; ред. А. М. Поддєрьогін. – 6-е вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.

11. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.

12. Терещенко О. О. Фінансові доміанти реструктуризації підприємств / О. О. Терещенко, Н. В. Волошанюк // Фінанси підприємств. – 2009. - № 4. – С. 82–90.

Гриценко, Л.Л. Підходи до класифікації форм та видів реструктуризації підприємств [Текст] / Л.Л. Гриценко, О.В. Ісаєва // Актуальні проблеми економіки.- 2011.- № 4.- С. 111-116.